

A appellatur hæc duo testamenta, quoniam ita hæc verba sonare videantur. Vtrumque enim vnum est testamentum, quod in Ecclesia dicitur vetus: nam si propter hæc verba duo testamenta dicenda essent, iam non duo, sed plura essent, excepto nouo. Et in multis enim locis scriptura dicit testamentum: sicut illud quando factum est ad Abraham de circumci-

L. sione, vel illud superius ad Noë. Et vos vidistis omnia quæcunque fecit dominus deus vester in terra Egypti coram vobis Pharaoni & omnibus seruis eius, & omni terræ illius, tentationes magnas quas viderunt oculi tui, signa & prodigia illa magna, & manum validam: & non dedit dominus deus vobis cor scire, & oculos videre, & aures vsque in diem istam. Quomodo ergo ait superius, Vos vidistis tentationes magnas, quas viderunt oculi tui, si non dedit dominus eis oculos videre, & aures audire? Nisi quia viderunt corpore, & corde non viderunt, quia oculi dicuntur & cordis: propterea inde cepit, Et non dedit dominus deus vobis cor scire. Ad hoc pertinet duo quæ sequuntur, & oculos videre, & aures audire, id est intelligere & obtemperare. Quod vero dicit, Et non dedit dominus deus vobis: nullo

B modo increpans & arguens hoc diceret, nisi ad eorum quoque culpam pertinere intelligi vellet, ne quisquam se ex hoc excusabilem putet. Simul enim ostendit & sine adiutorio domini dei eos intelligere & obedire non posse oculis cordis, & auribus cordis. Et tamen si adiutorium dei desit, non ideo esse excusabile hominis vitium: quoniam iudicia dei quantum

L. i. uis occulta, tamen iusta sunt. Et adduxit vos quadraginta annis in deserto, non inueterauerunt vestimenta vestra, & calciamenta vestra non sunt attrita à pedibus vestris: panem non manducastis, vinum & siceram non bibistis, vt secretis quia iste dominus deus vester. Hinc apparet tantum vini in suis impedimentis potuisse portare Israelitas, quando exierunt de Egypto, quod possent cito consumere. Nam si omnino nihil secum tulissent, vnde esset illud

Exod. 32. de quo dictum est, Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere: Non enim hoc de aqua diceretur, cum & ipsius Moysi manifestissima verba sint, non fuisse illam vocem principium belli, sed principium vini.

L. ii. Nunquid est aliquis inter vos vir aut mulier vel famulus vel tribus, cuius mens declinauit à domino deo vestro ire ferre ire dijs gentium illarum? Nequam est in eo radix rursus germinans in felle & amaritudine. Et erit cum audierit verba maledictionis huius, & opinabitur in corde suo dicens, Sancta mihi fiant, quoniam in errore cordis mei incedo, vt non simul perdat peccatorem & eum qui sine peccato est: nolet deus propiciari ei, sed tunc incendetur ira domini dei, & zelus eius in homine illo, & adhibebunt in eo omnia maledicta testamenti huius, quæ scripta sunt in libro legis huius. Ita dictum est, Nunquid est in vobis: vt tanquam requirentem intelligamus, ne forte sit. Si quis autem esset, eum terruit vehementer, ne forte quisquam diceret in corde suo, audiens illa maledicta, Sancta mihi fiant: id est, maledicta sancta mihi sunt: quoniam in errore cordis mei incedo: id est, abist vt mihi ista eueniant, non mihi sint hæc mala, sed sancta, id est propicia & innoxia, quoniam in errore cordis mei incedo, eundo scilicet post deos gentium, & eis tanquam impune seruiendo. Non, inquit, erit sic. Non perdat simul peccatorem, & eum qui sine peccato est. Tanquam diceret, Cauete ne cui vestrum talia persuasum deat, qui talia cogitat. Nolet deus propiciari ei, siue talia cogitanti, siue illi cui talia fuerint persuasum, sicut ipse opinatus est dicendo, Sancta mihi fiant, & quasi hoc modo auertendo à se vim illius maledicti. Sed tunc accendetur ira domini, & zelus eius in homine

T omus quartus,

D illo, quando putauit se auertere ista in corde suo dicendo. Et adhærebunt in eo omnia maledicta testamenti huius, quæ scripta sunt in libro legis huius. Non possunt quidem omnia euenire vni homini. Non enim etiam totiens mori potest quot genera mortis hic dicta sunt: sed omnia dixit pro quibuslibet, vt non sit immunis ab omnibus, cui euenierint & aliqua eorum quibus perat. Quod autem ait vt non simul perdat peccatorem, & eum qui sine peccato est, quod Græcus habet ἀναμάρτητος, non sic accipiendum est, tanquam ab omni prorsus peccato mundum & immunem, hoc dixerit ἀναμάρτητος, id est sine peccato: sed eum qui sine peccato esset, de quo loquebatur dominus in Euangelio, Si non venissem, & ioan. 15. locutus non fuisset, peccatum non haberet: non vtique omne, sed hoc peccatum quod non crederetur in eum. Dicit etiam deus ad Abimelech de Sara vxore Abraham, Scio quia mundo corde fecisti hoc non vtique mundum illius cor ita voluit intelligi, vt simile eis esset, de quibus dictum est, Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt: sed ab illo peccato de quo agebatur, mundum cor habebat: quoniam quantum ad ipsum pertinebat, non concupierat coniugem alienam. Et circumpurgabit dominus cor tuum, & cor seminis tui diligere dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, vt viuas tu. Esse sollicitatio gratiæ: promittit enim deus se esse facturum: quod solet iubere vt fiat.

Quia mandatum est hoc quod ego mando tibi hodie, non est supra modum, neque longe abs te est: non in cælo est, dicens, id est vt dicas, quis ascendet nobis in cælum, & accipiet nobis illud, & audientes illud faciemus? Neque trans mare est, dicens, id est vt dicas, Quis transfretabit nobis trans mare, & accipiet nobis illud, & audientes illud faciemus? Prope est verbum hoc valde in ore tuo, & in corde tuo, & in manibus tuis facere illud. Hoc esse verbum fidei dicit Apostolus: quod ad nouum pertinet testamentum. Sed quæri potest, cur ea superius mandata dixerit, quæ scripta sunt in libro legis huius: nisi quia his omnibus spiritalia significantur ad nouum testamentum pertinentia, si bene intelligatur. Item quæri potest, cur quod hic positum est, Neque trans mare est, vt dicas, Quis transfretabit nobis trans mare, & accipiet nobis illud: Apostolus dixerit, Quis descendet in abyssum: atque id exponens adiunxit, Hoc est Christum à mortuis reducere: nisi quia mare appellauit totam in hoc seculo vitam, quæ morte transiit, vt quodammodo mare finiatur, & trans mare mors ipsa appelletur: velut trans istam vitam, quæ maris vocabulo significatur. Deinde quod hic additum est, Et in manibus tuis, non ait Apostolus, nisi in ore tuo, & in corde tuo. Et hoc vsque ad finem executus est dicens, Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Merito quod ex Hebræo translatum est, quantum à nobis inspicere potuit, non habet, In manibus tuis. Nec frustra tamen hoc à Septuaginta interpretibus additum existimo, nisi quia intelligi voluerunt etiam ipsas manus, quibus significantur opera, in corde accipi debere, vbi est fides quæ per dilectionem operatur. Nam si foris fecus ea quæ deus iubet manibus fiant, & in corde non fiant, nemo est tam insulsum, qui præcepta arbitretur impleri. Porro si charitas, quæ est plenitudo legis dei, habitat in corde, etiam si manibus corporis quisquam non possit operari, pax illi est vtique cum hominibus bone voluntatis.

Peccauerunt non ei filij vituperabiles. Quod in Græco est τέκνα μωμντα, quidam interpretati sunt hoc, id est filij vituperabiles, quidam filij commaculati, quidam filij vitiosi. Vnde non magna quæstio, imò nulla est. Sed illud merito ad quærendum mos

h iij uet,

Contra
Iulianū.
li. 3. ca. 10.
Matth. 5.

E
LIII.
Deut. 30.

LIIII.

Roma. 10.

F

LVI.
Deute. 32.